

Zdeňka Michalová, Alžběta Kratochvílová

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Aktivity k minimalizaci nevhodného chování
v předškolním věku a posilování sociálních dovedností

Zdeňka Michalová, Alžběta Kratochvílová

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Aktivity k minimalizaci nevhodného chování
v předškolním věku a posilování sociálních dovedností

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Zdeňka Michalová, Alžběta Kratochvílová

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

**Aktivity k minimalizaci nevhodného chování v předškolním věku
a posilování sociálních dovedností**

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401
www.grada.cz
jako svou 8341. publikaci

Ilustrace Martina Fojtů
Odpovědná redaktorka Andrea Hlubučková
Zlom Antonín Plicka
Návrh a zpracování obálky Antonín Plicka
Počet stran 152
Vydání 1., 2022

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2022
Cover Illustration © Martina Fojtů
Cover Photo © depositphotos/AllaSerebrina

ISBN 978-80-271-4673-4 (ePub)
ISBN 978-80-271-4672-7 (pdf)
ISBN 978-80-271-3361-1 (print)

Obsah

Předmluva	7

I.

STIMULACE A ROZVOJ ZÁKLADNÍCH SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ

1. Úvod do programu, seznámení se s klíčovými postavami programu	14
2. Adaptace na nové prostředí	17
3. Otázky a odpovědi	20
4. Proč se lidé zdraví?	22
5. Proč používáme slova prosím a děkuji?	25
6. Kdy je vhodné odmítnout nabízenou pomoc?	28
7. Proč si přejeme navzájem něco dobrého?	31
8. Proč je dobré dodržovat čistotu a základní hygienické návyky?	34
9. Proč je dobré udržovat pořádek?	38
10. Proč je dobré umět se soustředit, zklidnit a relaxovat?	42
11. Proč je dobré dbát na bezpečnost? Jak souvisí bezpečnost se zklidněním se?	45
12. Proč je dobré učit se spolupracovat?	49

II.

JAK OVLÁDAT SVÉ CHOVÁNÍ?

13. Seberegulace chování (I. část)	56
14. Seberegulace chování (II. část)	61
15. Seberegulace chování (III. část)	64
16. Seberegulace chování (IV. část)	68
Několik slov na závěr programu	74
Seznam použitých zdrojů	75
Seznam příloh	76

Předmluva

Dětství hraje v životě člověka důležitou roli, a proto považujeme za klíčové zamyslet se nad tím, jak chceme děti vychovávat a k čemu je vést. Současná rodina bývá často menší a demokratičtější, než bývala rodina v minulosti. Je zpravidla první referenční skupinou, k níž má člověk kladný vztah, identifikuje se s ní a napodobuje ji ve svém životě.

Dítě by před nástupem do školy mělo vědět, jak se má chovat k druhému, mělo by mít úctu k dospělému (tím se myslí rodiče, prarodiče, rodiče kamarádů, učitelé, vedoucí v kroužcích, prodavačky v obchodě, lékaři...), mělo by umět ovládat své chování, vyjadřovat odpovídajícím způsobem svůj názor atd. Proto potřebuje pro zvládnutí sociální interakce hranice, a to zprvu právě od svých rodičů. Nastavení pravidel pro soužití s druhými mu pomůže vytvořit odpovídající představu o tom, jak funguje okolní svět a vztahy v něm. Odpovědností rodičů je postupně připravovat své dítě na skutečný život mezi ostatními lidmi a spolu s ostatními lidmi.

Podněty v prostředí mají na dítě různý vliv. Jak jeho chování a jednání ovlivní, závisí na intenzitě, kterou pronikají do jeho psychiky. Především rodiče, ale někdy i pedagogičtí pracovníci by si měli uvědomit, že občas dětem dávají malý prostor k tomu, aby si mohly dělat určité věci po svém, objevovat a experimentovat, učit se zkušeností. Proto jsou některé z nich připraveny o získání tohoto prostoru usilovat, což může vést k jejich nevhodnému chování.

Námi předkládaný program nabízí pomoc a podporu v tom, jak méně vhodné chování minimalizovat. Je primárně určen k rozvoji sociálních dovedností dětí předškolního a případně až raného školního věku. Podporuje v rámci prevence rozvoj dětí behaviorálně vyrovnaných, ale i těch, které s prosocialitou mají problém. Je vhodný jako preventivní i intervenční program, což výborně podporuje ideu inkluzivního vzdělávání od předškolního věku. Skýtá využitelnost prakticky pro všechny vyučující mateřských škol. Jeho záměrem je „přizvat“ ke spolupráci i rodiče a vytvořit tak tým ve složení dítě–rodič–pedagog. Program lze využít rovněž v interakci rodič–dítě, v tom případě je vhodné dílčí aktivity přiměřeně modifikovat.

Cílem programu je vést dítě předškolního věku s ohledem na jeho skutečnou vývojovou úroveň k postupnému zlepšení v kognitivně-emočním porozumění samo sobě (tj. v sebekontrolě a řešení sociálních situací).

Děti pronikají do záhad společensky únosného chování prostřednictvím příběhu postav malé holčičky Ádi a mimozemšťánka Tima, který začal žít se svými rodiči na planetě Zemi a s obyčejnými dětmi chodit do mateřské školy. Na jednotlivé příběhy navazují otázky s hledáním a objevováním odpovědí týkající se sociálních dovedností v interakci s druhými lidmi a prosociálního fungování ve skupině. V průběhu programu je dítě nenásilně vedeno k uvědomělé regulaci svého chování. Zároveň porozumí, proč je důležité dodržovat základní pravidla společného soužití. Děti jsou dále vedeny ke kooperativní hře a spolupráci. Pozornost se věnuje způsobům řešení vzájemných sporů a dodržování vytyčených pravidel soužití, která jsou jednoznačně formulována.

Pravidla vnímáme jako přirozenou součást fungování dítěte ve skupině. Proto se snažíme v dílčích lekcích dětem vědomě zprostředkovat, proč je výhodné pravidla dodržovat při vzájemném soužití s druhými lidmi a jak se dodržování pravidel podílí na prožívání vlastního bezpečí. Pravidla v programu nastavujeme jednoduše, ale jasně tak, aby je děti skutečně pochopily a postupně si je zvnitřnily. Abychom uvedeného dosáhli, musíme nezbytně

zohlednit vývojová specifika předškolního věku. Pro připomenutí uvádíme jejich stručnou charakteristiku v příloze č. 1 tohoto programu. Obdobně se ve stručnosti v příloze č. 2 odvoláváme na to, co to jsou sociální dovednosti. Domníváme se, že je dále vhodné uživatele seznámit s teoretickými východisky našeho programu (viz příloha č. 3) a především metodikou vedení (viz příloha č. 4), kterou považujeme za velmi důležitou. Doporučujeme ji k prostudování předtím, než program zařadíte do činnostního repertoáru s dětmi. Všechny přílohy naleznete na konci této publikace.

Koncepce programu

1. Celý program je rozdělen na část I a část II. K tomuto rozdělení nás vedla osobnostní individuální specifika dětí, pro které je program určen. Pro rozvoj sociálních dovedností a sociální orientovanosti spolu s nácvikem toho, jak ovládat své chování doprovázené až nekorigovanými emocemi, je nejvhodnější využít program jako celek, a to i u dětí, které jsou naopak nesmělé, zakřiknuté, neprůbojné. Program je v některých případech možné využít i jako inspiraci pro zprostředkování jednotlivých témat. Celkový sociální posun však není samozřejmě tak patrný.
2. Dle konkrétní behaviorální vyspělosti dětí je možné pracovat pouze s první částí programu (část I, lekce 1–12) upevňující základní sociální dovednosti, které mají děti většinou osvojeny z rodiny. Naše praxe nám však ukázala, že tyto dovednosti jsou často pouze mechanicky zautomatizované, aniž by děti skutečně věděly a chápaly, proč je vůbec dobré dělat určitou činnost, a ještě tímto způsobem. Náš program klade akcent nejen na mechanické osvojení sociálních dovedností, ale především na jejich kognitivní zpracování a vědomé propojování souvislostí. Vede děti k hlubšímu poznání a prozkoumání, proč je důležité zdravit, děkovat, prosit, uklízet, dodržovat hygienu, ale i například spolupracovat s ostatními.
3. Pokud mají děti problém se svým ovládním nebo pokud se ve skupině objeví dítě, které se chová afektivně, agresivně či se jiným způsobem vymyká obvyklé normě, je vhodné s celou skupinou zařadit druhou část programu (část II, lekce 13–16). Jednotlivé lekce na sebe bezprostředně navazují a orientují se na posílení vnitřní behaviorální seberegulace. Osvědčuje se nám s nimi pracovat preventivně se všemi předškoláky, ale i se všemi dětmi jak v mateřské škole, tak v domácím prostředí, které přehnaně podléhá svým vlastním impulsům a nevhodnému prosazování svých potřeb, nebo jsou naopak neprůbojné, úzkostné. Rozdělením tématu do více kapitol sledujeme zprostředkování obsahu po kratších nezahlcujících celcích. Optimálně by si děti měly krok po kroku postupně prohlubovat své znalosti v tom, proč a jak je třeba chování regulovat. Tato část programu tedy obsahuje techniky vedoucí ke zklidnění, které na sebe navazují logicky i svou náročností.
4. A nyní orientační seznámení s druhou částí programu a její návazností. Jako první je zařazena v kapitole 13 práce s tzv. schématem „Možnosti ke zklidnění“, ve kterém jsou obsaženy a nakresleny základní formy technik. Je to tzv. zklidnění spojené s dýcháním (obrázek nádechu a výdechu), fyzické zklidnění (obrázek odpočívajícího dítěte), zklidnění spojené se sensorickými podněty (např. prohlížením obrázků), zklidnění spojené s opakováním a převedením pozornosti na jiný podnět (vyjmenování zvířátek), zklidnění spojené s pohybem a psychofyzickým odreagováním (zadupej, zakřič, zatlač do zdi), zklidnění spojené se sociální interakcí (požádání o pomoc). POZOR, pokud vyhodnotíte, že dovednosti obsažené v kapitole 13 jsou pro děti z hlediska seberegulace chování dostačující, je možné touto lekcí program ukončit.

Obsáhlou technikou pro zklidnění je technika PAPO. Je určena dětem, které zvládly práci se schématem „Možnosti ke zklidnění“ postupným propojováním zprostředkovaných sociálních dovedností. Její podstatu tvoří smyslově-motorická reakce, která může u dětí přispět k rozvoji sebekontroly, ke snížení impulsivních reakcí a k rozpoznání vlastního emočního rozrušení. Cílem této techniky je mj. najít způsob, jak signalizovat problém u nesmělých a uzavřených dětí, které se dlouhou dobu obávají svou nepohodu někomu verbálně sdělit. Obecně lze říci, že smysl techniky PAPO spočívá v možnosti naučit dítě se zklidnit a řešit problémovou situaci nikoliv afektivně, ale sociálně přiměřeným způsobem, tedy proaktivně.

Zásady práce s programem

Program je určen pro skupinovou i individuální práci. V individuálním vedení předpokládáme interakci dítě–rodič nebo dítě–pedagog, popřípadě dítě – poradenský pracovník.

Pro vlastní práci jak individuální, tak skupinovou je vhodné, aby každé dítě mělo k dispozici tento tištěný materiál samo pro sebe. Z něj budete při skupinové práci v mateřské škole postupně vyjímat jednotlivé pracovní listy. Stanou se součástí jeho portfolia spolu s dalšími vámi vhodně vybranými tzv. volnými materiály neobsaženými v publikaci. S materiálem dítě pracuje jak v mateřské škole, tak v domácím prostředí spolu s rodiči. Slouží k průběžné informovanosti rodičů o tom, jaké téma se v mateřské škole aktuálně probírá. Smyslem je zajistit jednoduchý způsob přenášení informací o osvojovaných dovednostech dětí, které rodiče mohou uvádět do dalších každodenních situací odehrávajících se mimo mateřskou školu. Tento způsob vedení se nám v praxi při skupinových činnostech osvědčil jako neoptimálnější, vyžaduje však vyšší kooperaci mezi rodiči a pedagogy. Při individuální práci pedagoga či poradenského pracovníka s dítětem přizpůsobujte jednotlivé kroky a rychlost zvládnutí obsahu dílčích lekcí jeho možností. Z pracovních listů, stejně jako při práci skupinové, vytváříte pro dítě portfolio, které můžete opět dle potřeby a vlastního uvážení rozšiřovat o další vhodné materiály vztahující se k tématu. Odborní pracovníci zapojují do práce rodiče dítěte tak, aby s ním byli schopni stejným způsobem pracovat sami, a to jak v domácím, tak i postupně v jakémkoliv prostředí. Rodič však může pracovat dle tohoto programu s dítětem i zcela samostatně, aniž by se program v mateřské škole realizoval. Nesmí však na dítě spěchat. Další lekci lze začít probírat teprve ve chvíli, kdy je zřejmé, že dítě zvládlo tu stávající dobře kognitivně zpracovat a poznatky z ní má skutečně zautomatizované. V lekcích s tématem seberegulace chování může být v některých případech individuální vedení efektivnější než skupinové. Je to především při práci s dětmi, které mají problém se zklidněním se a regulací svého chování.

Osvědčuje se tyto kapitoly probrat skupinově a dále se individuálně více zaměřit na konkrétní děti, které potřebují uvedené sociální dovednosti posílit.

Než se pustíte do programu, zkuste u každého dítěte objektivně posoudit úroveň jeho adaptivního chování, schopnost učit se ze zkušenosti, kvalitu sociálních návyků a sebeobsluhy při oblékání, jídle, hygieně. Sledujte pečlivě jeho celkovou sociální reaktivitu a vývoj sebepojetí. Zaměřte se i na pasivní znalost řeči a schopnost porozumět sdělenému. Na základě získaných informací se pak můžete lépe rozhodnout, kolik času budete potřebovat pro zprostředkování jednotlivých předložených témat. Doporučujeme si pro sebe udělat krátké výstižné poznámky o každém dítěti a zaznamenat si jeho silné a slabé stránky v oblasti sociálních dovedností. Poznámky by měly sloužit jak k individualizaci při vedení jednotlivých dětí, tak i k zjištění sociální úrovně celé třídy.

Od zahájení práce s programem se snažte vnímat u každého dítěte jeho individuální socio-emoční posun. Schopnost sociální interakce, komunikace, empatie a reflexe se u každého liší. Důležité je postihnout posun jednotlivců tak, abyste podpořili nejen děti přirozeně sociálně vnímavé, ale i děti, které sociálně tak zdatné nejsou. Nezaměřujte se na jejich nedostatky, naopak se soustřeďte na jejich pokroky a snahu a co nejvíce je chvalte. Využijte k tomu své průběžné záznamy, z nichž musí být zřejmý individuální posun všech dětí.

Každá lekce je uvedena motivačním příběhem. Obsah příběhu není vhodné upravovat, protože obsahově na sebe kapitoly, a tedy i témata příběhů logicky navazují. Nic však nebrání příběh „převyprávět“ vlastními slovy, a tím pádem ho dle potřeby i zkrátit. Týká se to především příběhů s tématem seberegulace chování, které jsou delší a obsahově náročnější na udržení pozornosti. Další variantou je rozdělit delší příběhy na dvě části k pokračování. Tuto možnost zmiňujeme v příslušných lekcích v metodice vedení. Aktivity většinou uvádíme pro skupinu, mohou se ale tvořivě modifikovat i pro individuální práci. Při modifikaci je nutné respektovat základní cíl a obsah aktivity.

Nebojte se již od začátku programu používat všechna klíčová slova, která jsou součástí jednotlivých lekcí. Děti by se s nimi měly seznamovat v rámci běžné komunikace a v přirozených situacích pro jejich zprostředkování. Např. klíčová slova „SPOLUPRÁCE“ a „POCHVALA“ aj. zařazujte vždy, kdy je to vhodné. Příslušná lekce klíčové slovo vyvozuje, rozvíjí a propojuje s dalšími tématy. Dítě, ale i dospělého vnímáme v procesu osvojování jako objevitele postupně nalézajícího další dosud neprobádaná území a uvědomujícího si nově objevené dílčí prožitky, interakce a informace. Všechny naše programy se snažíme koncipovat jako puzzle složené z více dílků (pojmu), které se postupně propojují v celek. Pokud si skutečně osvojíme obsah určitého pojmu a zároveň mu porozumíme, umožňuje nám to lépe chápat další souvislosti, které k tomuto pojmu patří a vycházejí z něj.

Každou lekci můžete rozdělit do více dní, popř. týdnů. Nebojte se každému tématu věnovat více času. Sledujte průběh celé lekce a obohacujte ji vlastními nápady dle potřeb skupiny. Optimálně by každá lekce měla být malým „projektem“, který s dětmi skutečně prozkoumáte.

Pracujte tvořivě a lekce případně objemově upravte tak, aby vyhovovaly potřebám dětí, se kterými pracujete. Náročnost lekcí lze modifikovat podle věku i mentální a emočně-sociální úrovně dětí. Uvědomte si, že univerzální postupy nemusí každému dítěti zcela vyhovovat a je skutečně nezbytné vyjít z konkrétních psychických a fyzických možností uživatelů programu.

Preferujte kvalitu práce s cílem probouzet v dětech zvědavost a tvořivost. Pokuste se zvyšovat jejich sociální dovednosti a kompetence prostřednictvím prožitku a porozumění základům sociální interakce. Podpořte u dětí samostatnost a rozvoj jejich volných vlastností. Při zapojení do nových činností se maximálně snažte o samostatné vykonávání a kooperaci s ostatními dětmi, pokud tomu nebrání určitá osobnostní specifika dítěte. Nezapomeňte ponechat každému dítěti dostatek času, buďte trpěliví a nešetřete chválou.

Při práci s programem využívejte dle svých zkušeností dramatizaci jako jednu z možností funkčního zprostředkování. Nebojte se obohacovat či doplňovat vyprávění a hry bohatou gestikou a mimikou k lepšímu pochopení významu. Sdělujte dětem své postřehy, které je mohou v rámci rozvoje sociálních dovedností posunout a obohatit.

Techniky k regulaci chování povyšte na běžný funkčně uplatňovaný rituál v průběhu celého dne. Ved'te děti, aby si tyto rituály zafixovaly a dokázaly je ve správnou chvíli použít. Pokuste se je rozšířit i do rodinného prostředí dítěte.

Při práci s dětmi s tzv. speciálními vzdělávacími potřebami je nutné předkládaná témata a metodické postupy individuálně doplňovat speciálními postupy včetně pomůcek vhodných pro jednotlivé druhy zdravotního postižení. Tímto způsobem jim srozumitelně přiblížíte obsah programu z jednotlivých kapitol.

Ved'te děti k přirozenému, rovnocennému a zdravému vztahu k osobám s handicapem, které potřebují podporu druhých. Tímto tématem se náš program rovněž zabývá. V jeho rámci jsou děti s ohledem na své možnosti vedeny k tomu, aby se naučily správně vyhodnotit a uvědomit si reálnou míru podpory, kterou samy mohou druhému člověku poskytnout.

V tuto chvíli vám již nic nebrání, abyste spolu s dětmi práci s programem zahájili. Pusťte se do práce s vědomím, že vaše nadšení, tvořivost a motivace k realizaci jsou nejdůležitějšími předpoklady pro úspěšnost programu ve vaší třídě či v domácím prostředí. Přejeme vám radostnou práci plnou tvořivosti a zodpovězených otázek od dětí.

Autorky

I.

STIMULACE A ROZVOJ ZÁKLADNÍCH SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ

PROČ JE DOBRÉ ZDRAVIT, DĚKOVAT
A UMĚT SI HRÁT S OSTATNÍMI?

1. Úvod do programu, seznámení se s klíčovými postavami programu

Cíle

1. Motivovat děti k práci s programem a příběhem.
2. Seznámit se s Áďou a Timem.
3. Rozvíjet dovednosti vypravování, formulování vět, dodržování posloupnosti textu.
4. Rozvíjet paměť prostřednictvím techniky práce s obrazem.

Klíčové slovo

Mimozemšťan

Motivační příběh

Ahoj, jmenuji se Adélka, ale všichni mi říkají Áďo. Moc ráda bych se s vámi kamarádila. Každý den chodím do školky, správně se říká do mateřské školy. Ale já tomu říkám školka a většina dětí i dospělých taky.

Bydlím v malém městečku v domě s červenou střechou a zelenými okny. V našem domě je pořád veselo, protože dole v přízemí bydlí babička s dědou, kteří mají dva pejsky, jednu kočku a dva papoušky. Nahoře nad nimi bydlí moji dva starší bráškové, já a samozřejmě mamka a tatka.

Dnes se v našem městečku stala veliká událost. Tak veliká, že o ní mluví úplně všichni. První, od koho jsem se ji dozvěděla, byla naše paní kuchařka ze školky. Jmenuje se Emilka a moc dobře vaří. Přišla do třídy hned ráno, vypadala udiveně a říkala, že na náměstí, kde stojí stará kašna, přiletěli mimozemšťané. Paní učitelka se smála a říkala Emilce, aby si z nás nedělala legraci. Dopoledne, když jsme šli na procházku, jsme potkávali plno lidí, kteří měli v ruce fotoaparát. Jeden pán před sebou tlačil takovou velkou věc na kolečkách, o které nám paní učitelka řekla, že je to kamera, kterou se natáčí filmy.

Pak jsme zahlédli pana starostu, který vypadal úplně stejně udiveně jako paní kuchařka Emilka, a vedle něj takové tři divné postavy. Nevím, jak bych je popsala. Jedna z nich byla vysoká asi jako náš tatínek, druhá jako naše babička a ta třetí asi jako já. Nejzvláštnější na nich byla jejich barva, byla totiž chvíli modrá jako nebe a chvíli růžová jako zmrzlina, kterou prodávají u nás v cukrárně. Dokonce se mi zdálo, že i tak trochu svítí. Ty dvě větší postavy si povídaly s naším udiveným panem starostou. Ta nejmenší postava se za nimi schovávala a vždycky jen na chvíli vykukla a zase se za nimi skryla. Připomnělo mi to situaci, když k nám přijede nějaká návštěva, kterou neznám, a já se stydím, a tak se radši schovávám za mámu nebo tátu.

Tak to jsou asi ti mimozemšťané, pomyslela jsem si. V poledne mě vyzvedl ze školky děda. Je velmi hodný, ale většinou moc nemluví. Dnes mě ale překvapil, usmíval se a skoro celou cestu domů povídal o mimozemšťanech a o tom, že je to velká sláva, že přiletěli zrovna k nám do Česka a přímo do našeho města. Zeptala jsem se ho, kdo jsou to tedy ti mimozemšťané, a on mi odpověděl, že jsou to bytosti, které přiletěly z vesmíru.

Aktivity

Přemýšlej, odhadni.

Využijte první odstavec z motivačního příběhu k paměťovému cvičení a k upevnění základních informací o holčičce Ádě.

Čtete text ještě jednou pomalu a ved'te děti k tomu, aby si ho imaginárně vizualizovaly (tj. v duchu si ho představily jako jednoduchý obrázek). Potom děti nechte doplnit vynechané údaje.

Jmenují se _____. Je mi _____ let a chodím do _____. Bydlím v malém _____ v domě s _____ střechou a _____ okny. V našem domě je pořád veselo, protože dole v přízemí bydlí _____ s dědou, kteří mají dva _____, jednu _____ a dva _____. Nahoře nad nimi bydlí moji dva starší _____, já a samozřejmě _____ a tatka.

Představ si a nakresli.

Zdůrazněte ještě jednou, jak vypadá domeček, kde bydlí Áďa – červená střecha, zelená okna. Dle vyspělosti dětí je ved'te k tomu, aby domeček, popř. i jednotlivé postavy a zvířátka z příběhu, nakreslily.

Práce ve dvojici nebo skupině.

Rozdělte děti do skupin. Každá skupinka pracuje s rozstříhanými obrázky z *PL1: Návštěva z vesmíru*. Úkolem je správně seřadit obrázky v dějové posloupnosti textu. Pak nechte děti příběh převyprávět. Dbejte na to, aby se v roli vypravěčů vystřídal více dětí.

Řekni PROČ, najdi odpověď.

Zopakujte s dětmi informace z textu pomocí otázek:

Jak se jmenuje holčička, která vypráví příběh?

Má Ádina babička s dědečkem nějaká zvířátka?

Od koho se děti jako první dozvěděly, že přiletěla návštěva z vesmíru?

Jakou barvu měli mimozemšťané?

Co dělal malý mimozemšťan, když přiletěl?

Kdo vyzvedl Áďu ze školky?

Představ si a nakresli svého mimozemšťana.

Jak si představuješ mimozemšťana? Jak může vypadat?

Využijte buď předlohu z *PL2: Mimozemšťan*, která je určena k dokreslení, nebo můžete zadat individuálně či ve skupinkách volnou kresbu. Náročnost přizpůsobte věku dětí, jejich vyspělosti a kreslířské úrovni.

- **Použité pracovní listy:**
- PL1: Návštěva z vesmíru
- PL2: Mimozemšťan

2. Adaptace na nové prostředí

Cíle

1. Vzbudit zájem o druhé, naslouchat druhým.
2. Uvědomit si, co nám může pomoci adaptovat se na nové prostředí.
3. Zvyšovat empatii k potřebám druhého, nalézt řešení, jak konkrétně mohu někomu pomoci.
4. Uvědomit si, co mám rád/a.

Klíčové slovo

Seznámení se

Motivační příběh

Druhý den ráno jsem jako obvykle šla do školky. Já se do školky vždycky moc těším. Máme milou paní učitelku. Vymýšlí nám plno her. Je tam tolik hraček, že by se mi určitě nevešly do mého pokojíčku, a hlavně tam mám kamarády.

Hned ráno nám paní učitelka oznámila, že se na nás přijde někdo podívat. Divné bylo, že neřekla kdo. Většinou nás totiž na nového člověka upozorní. Naposled třeba přišel pan instalatér a my jsme se všichni koukali, jak vytáhl z velké kabely takové nástroje podobné těm, které má v garáži děda. Pan instalatér nám ty nástroje ukázal a pak spravil všechny kohoutky u umyvadel.

Po svačině jsme si všichni sedli do kroužku. Myslela jsem si, že začneme hrát nějakou hru, ale paní učitelka nám prozradila, že dnes k nám na návštěvu přijde ten malý mimozemšťan a bude s námi ve školce celý měsíc. Tak to tedy bylo překvapení!

„Děti, jak ho přivítáme? Máte někdo nějaký nápad?“ zeptala se paní učitelka. „Je tu nový, nikoho tu nezná a možná se bude trochu stydět.“

„Asi bychom ho měli nechat nejdřív rozkoukat,“ řekl Ota.

„Neměli bychom na něj hned všichni mluvit a měli bychom se na něj usmívat, aby se nebál,“ dodala jsem.

Paní učitelka se zatvářila potěšeně: „Vidím, že máte plno nápadů, jak přivítat někoho, kdo je ve školce nový. Myslím, že se s ním dokážeme skamarádit. Jmenuje se Tim.“

Tim přišel i s tou velkou postavou, kterou jsme viděli včera na náměstí. A já jsem si říkala, že to bude asi jeho táta. Tim se přesně jako včera schovával za tátu a občas na nás vykoukl. Paní učitelka si k němu sedla na bobek a pomalu a hezky k němu mluvila. A potom šla zase k nám do kruhu a ukazovala Timovi, že si může sednout vedle ní.

A pak nám řekla, že si zahrajeme takovou hru, kdy každý z nás poví, jak se jmenuje a co má rád. Tim se ještě chvíli rozhlížel a pak se usadil vedle paní učitelky.

Olda řekl, že má rád auta, Radek sníh, Jitka svého kocoura, Barunka maminku, Martínek kreslení a já jsem řekla, že ráda s dědou rybařím.

Když přišla řada na Tima, rozhlédl se kolem sebe a pak vytáhl z kapsy něco, co vypadalo jako malinký míček, a řekl: „Já jsem Tim a rád si hraji s tímhle míčem.“

A to něco, co vypadalo jako míček, se najednou nafouklo a byl z toho krásný velikánský míč, který vypadal jako duhová bublina.

Paní učitelka se usmála a řekla: „Kdybys nám ten míč, Time, půjčil, mohli bychom si s ním zahrát tuhle hru ještě jednou.“

Všichni byli zvědaví, Tim kývl a paní učitelce ten zvláštní míč podal. A paní učitelka řekla: „Vyberu si teď jednoho z vás a pošlu mu míč. Ještě předtím ho pozdravím a zkusím si vzpomínout na to, co má rád. Takže ahoj, Jitko, ty máš ráda svého kocoura.“

Aktivity

Práce ve dvojici nebo skupině.

Společně si s dětmi povídejte o jejich zkušenostech při seznamování se s novým prostředím. Ptejte se jich:

- zda se někdy styděly, když se v něm poprvé ocitly nebo když se poprvé měly setkat s lidmi/děti, které neznaly;
- co jim pomohlo se v novém prostředí zorientovat;
- jak mohou pomoci někomu, kdo přichází do jejich kolektivu poprvé.

V odpovědích by měly být zahrnuty tyto návrhy:

- nechat dotyčného se rozkoukat;
- nabídnout mu pomoc, společnou hru, ale zároveň sledovat, zdali se mu nabídka líbí;
- položit před něj hračku;
- nakreslit mu obrázek;
- ukázat mu, jak to ve třídě funguje;
- všímat si, kdy potřebuje pomoci;
- nekřičet, nezvyšovat hlas.

Jak se na nové prostředí adaptují zvířata, např. kotě nebo štěně? Co potřebují? Můžeme něco z toho využít při podpoře nového dítěte?

Hra „Co mám rád“.

Hra (viz text motivačního příběhu) by měla vést děti k tomu, aby si uvědomily, co mají rády, a zároveň ke zvýšení pozornosti směrem k potřebám druhých. Již na začátku hry upozorněte děti na to, jak je důležité pozorně naslouchat ostatním. Vyzvěte je, ať se snaží si o ostatních zapamatovat co nejvíce informací.

Nechte děti namalovat to, co mají rády. Zpětně zkuste ověřit, jestli uhodnou, kdo který obrázek namaloval. Ověříte si tak, zda si pamatují, kdo co má rád. Stejnou verzi hry zkuste i další dny, veďte děti při této aktivitě ke zvýšení pozornosti.

Práce ve dvojici nebo skupině. (PL3: *Kdo co má rád*)

Přečtete dětem ještě jednou text motivačního příběhu o tom, co má které dítě rádo. Veďte děti ke zklidnění a soustředěnému naslouchání. Úkolem je vzpomenout a vybavit si všechny předměty a osoby, které děti v příběhu uvedly, že je mají rády. Pokud je třeba, přečtete text opakovaně.

Pro ověření zapamatování použijte *PL3: Kdo co má rád*. Vybarvěte obrázky korespondující s textem a přiřaďte osoby, které je jmenovaly.

• **Použité pracovní listy:**

- PL3: Kdo co má rád

3. Otázky a odpovědi

Cíle

1. Učit děti klást otázky a odpovídat na ně.
2. Zvyšovat dětskou zvědavost, nebát se klást otázky.

Klíčová slova

Otazník, Proč, Protože

Motivační příběh

Dnes paní učitelka nakreslila na velký papír takovou zakroucenou žížalu. Ota říkal, že to jsou spíše zatačky, které vedou k našemu městečku. Měl docela pravdu, protože ty zatačky tak doopravdy vypadají. Dobře je totiž znám, protože když jedeme s dědou z ryb, dědův pes v těch zatačkách hodně štěká. A tak mi děda říká, abych ho už před těmi zatačkami podržela za ušima.

Nebyly to však ani zatačky, ani žížala. Paní učitelka se tak hezky spiklenecky usmála a řekla, že nás naučí, jak vypadá otazník. To se normálně učí až ve škole, ale paní učitelka nám občas z té školy něco prozradí. Říkala, že otazník souvisí s tím, když se na něco ptáme. A pak jsme hráli samé legrační hry s otazníky. Hledali jsme je například na kartičkách ve třídě, kde byly nakresleny takové podobné tvary, jako je ten otazník. Naším úkolem bylo najít jenom tvar otazníku. Když jsme ho našli, tak si každý vzal pastelky a nakreslil si svůj otazník.

A proč zrovna otazník? Paní učitelka říkala, že využijeme toho, že Tim chodí k nám do školky, a seznámíme ho s tím, proč jsou některé věci důležité. Budeme si klást otázky a snažit se na ně hledat odpověď. To se mi na paní učitelce líbí. Ona se vždycky snaží, abychom porozuměli tomu, proč máme něco udělat.

Tim dnes zase přišel do školky. Je hrozně milý a pořád se usmívá. Já jsem si ho nenápadně prohlížela a byl mi čím dál sympatičtější. Měl úplně nové pruhované bačkory. Ty mu asi koupil tatínek, protože včera byl Tim ve školce ještě bez nich. A také jsem si všimla, že nosí na zádech malý batůžek a vůbec si ho nesundává.

Když jsme se shromáždili v kroužku na koberci, dostali jsme za úkol vytvořit každý jednu otázku, která by začínala slovem „PROČ“ a zároveň na ni odpovědět větou, která by začínala slovem „PROTOŽE“.

Vymysleli jsme jich spoustu. Tak například: Proč jsou u silnice dopravní značky? Nebo proč chodíme ven? Proč nám paní učitelka čte před spaním pohádku?

Moc nás to bavilo a některé otázky byly hodně legrační, třeba proč nenosí pejsci v zimě čepice. Tim se usmíval a pak řekl, že se včera ptal tatínka, proč mají děti ve školce takové divné barevné věci na nohou. Jeho tatínek to nevěděl a musel se zeptat našeho pana starosty. Ten to ale také nevěděl a musel se zeptat své manželky Haničky, která mu řekla, že to budou asi